

บทที่ ๖

บทสรุป

จากการศึกษาโครงการพัฒนาชนบทแคว้นระบบ - สียัก ผู้วิจัยได้พบกระบวนการพัฒนาภายในชุมชนที่เป็นผลมาจากการส่งเสริมผลิตภัณฑ์จากองค์กรภายนอกชุมชน ดังนี้

ก่อนที่นักพัฒนาจะเข้าสู่ชุมชน ประชาชนภายในชุมชนประสบปัญหาหลายประการ ทั้งทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และแม้แต่สภาพทางภูมิศาสตร์ ก็เป็นปัญหาที่สำคัญประการหนึ่ง ซึ่งอาจจะสรุปปัญหาต่าง ๆ ได้ดังนี้

ในแง่สภาพและปัญหาทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง ผู้วิจัยได้พบว่า ชาวบ้านมีความเป็นอยู่ที่ไม่ดี เนื่องจากเศรษฐกิจของชาวบ้านขึ้นอยู่กับ การปลูกมันสำปะหลังเป็นหลัก ซึ่งเป็นที่ทราบกันอยู่แล้วว่า ราคามันสำปะหลังได้ตกต่ำมานานแล้ว นอกจากนั้นการปลูกข้าวก็ได้ผลน้อย เนื่องจากสภาพทางภูมิศาสตร์ไม่เอื้ออำนวยต่อการปลูกข้าว ในบางปีก็เกิดฝนแล้งในบางปีก็เกิดน้ำท่วม ชาวบ้านส่วนมากจึงไม่มีข้าวเพียงพอต่อการบริโภคตลอดทั้งปี จากภาวะเศรษฐกิจเช่นนี้ จึงมีผลให้ชาวบ้านส่วนใหญ่ต้องอยู่ในสภาพที่ยากจน อพยพ เกิดภาวะหนี้สินในชุมชน การหาทางออกของชาวบ้านในระยะแรกก็เป็นเพียงการแก้ปัญหาเรื่องปากท้องเฉพาะหน้าไปวัน ๆ เท่านั้น เช่น การหาของป่าไปขาย เผาถ่าน และการรับจ้างปลูกเสริมป่า จากหน่วยปลูกเสริมป่าภายในชุมชน ซึ่งไม่ได้ช่วยให้ความเป็นอยู่ของชาวบ้านดีขึ้นเท่าไรนัก ต่อมาได้มีชาวบ้านบางกลุ่มได้พยายามหันไปหาอาชีพใหม่ภายนอกชุมชน เช่น การไปรับจ้างต่างจังหวัดหรือต่างประเทศ แต่ก็มีชาวบ้านอีกส่วนหนึ่งที่พยายามต่อสู้ดิ้นรนภายในชุมชน โดยการหาพืชเศรษฐกิจชนิดอื่นมาปลูกทดแทนมันสำปะหลัง เช่น ข้าวโพด และยูคาลิปตัส แต่ก็ยังได้ผลน้อย เนื่องจากชาวบ้านยังขาดความรู้และทักษะที่จำเป็นในการผลิต โดยเฉพาะต้องใช้ต้นทุนในการผลิตมากเกินไปเกินกว่าที่ชาวบ้านมีอยู่

ในขั้นสังคม ชุมชนยังขาดความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน เนื่องจากสาเหตุหลายประการ คือ

๑. ความแตกต่างในเรื่องวัฒนธรรม เนื่องจากประชาชนในชุมชนอพยพมาจากต่างถิ่นกัน เช่น ภาคกลาง ภาคเหนือ ดังนั้น จึงมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกันตามถิ่นที่อยู่เดิม และต่างปฏิบัติตามวัฒนธรรมประเพณีที่ตนยึดถือ ดังนั้นสิ่งยึดมั่นร่วมกันของชุมชนจึงไม่มีความเข้าใจซึ่งกันและกัน ซึ่งจะนำไปสู่ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันจึงมีน้อยหรือไม่มีเลย

๒. สภาพภูมิศาสตร์และการตั้งบ้านเรือน สภาพภูมิศาสตร์แห้งแล้ง เป็นป่าเขา ยากแก่การคมนาคมติดต่อซึ่งกันและกัน และการตั้งบ้านเรือนที่กระจัดกระจายของชาวบ้าน ทำให้ขาดการรับฟังข่าวสารซึ่งกันและกัน ขาดการร่วมปรึกษาหารือถึงปัญหาต่าง ๆ ภายในชุมชน ต่างฝ่ายต่างทำมาหากินตามวิถีทางของตน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในสังคมจึงไม่เกิดขึ้น

๓. เกิดกลุ่มความสัมพันธ์แบบเครือญาติและความสัมพันธ์แบบอุปถัมภ์ ขึ้นภายในชุมชน ซึ่งนำไปสู่ความรู้สึกของการถือพวกพ้องภายในชุมชน ความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในชุมชนจึงไม่เกิด

สาเหตุดังกล่าวเกิดเนื่องจาก การที่คนในชุมชนที่มาจากต่างถิ่นกันได้อพยพมาอยู่ในชุมชนในสภาพที่มา เกาะกัน เป็นกระจุกตามถิ่นฐานเดิมและผู้นำในชุมชนใหม่ที่เกิดขึ้นนี้ ส่วนมากจะเป็นกลุ่มที่เป็นญาติพี่น้องกัน หรือไม่ก็เป็นกลุ่มใหญ่ที่มาจากท้องถิ่นเดียวกัน สภาพดังกล่าวนำไปสู่ความรู้สึกที่เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันในระหว่างกลุ่มผู้นำ และความรู้สึกแยกแยะระหว่างกลุ่มผู้นำกับกลุ่มชาวบ้านกลุ่มอื่นขึ้นในชุมชน ประกอบกับการขาดการติดต่อสื่อสารทำความเข้าใจซึ่งกันและกันในชุมชน ความรู้สึกของการถือพวกพ้องภายในชุมชนจึงเกิดขึ้น

การหาทางแก้ไขในระยะแรก กลุ่มผู้นำและครูที่ตระหนักถึงปัญหาดังกล่าวได้พยายามหาจุดรวมกันของชาวบ้าน โดยการสร้างวัดขึ้นมาในชุมชน เพราะมีความเชื่อว่าคนไทยทุกคนนับถือศาสนาพุทธ และวัดจะเป็นแกนกลางสำคัญในการสร้างจุดรวมของชาวบ้าน แต่ต่อมาได้เกิดความขัดแย้งระหว่างผู้นำศาสนาและผู้นำทางการศึกษา และ

ชาวบ้านเกิดความคลางแคลงใจในตัวผู้นำทางศาสนา ความหวังในการสร้างสิ่งยึดเหนี่ยวในชุมชนก็สิ้นสุกลง ชาวบ้านก็กลับสู่สภาพเดิมต่อไป

ในคําให้การปกครอง ในระยะแรกของการตั้งชุมชน ยังไม่มีผู้นำในชุมชน หมู่บ้านแห่งนี้จึงอยู่ในเขตปกครองของท้องถิ่นที่อื่น ทำให้การดูแลไม่ทั่วถึง ประกอบกับสภาวะเศรษฐกิจไม่ดี เกิดโจรผู้ร้ายมากมาย ชาวบ้านขาดความไว้วางใจกัน ต่อมาเมื่อได้รับการแบ่งเขตการปกครองเอง มีกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ขึ้นในชุมชนก็ยังคงไม่คางจากเดิมเท่าใดนัก เพราะผู้นำบางคนยังไม่รู้บทบาทหน้าที่ของตน

นอกจากนี้ ชาวบ้านยังขาดความไว้วางใจเจ้าหน้าที่ของทางราชการ โดยเฉพาะเจ้าหน้าที่ป่าไม้ เพราะมีปัญหาเรื่องที่ดิน เนื่องจากพื้นที่ส่วนใหญ่ของชุมชนเป็นพื้นที่ในเขตป่าสงวนที่ชาวบ้านบุกรุกเข้ายึดครองเป็นพื้นที่ทำกินของตน และทางราชการพยายามที่จะเรียกคืนเพื่อใช้ในการปลูกป่า ดังนั้น การพัฒนาในพื้นที่จึงประสบปัญหา เรื่องการให้ความร่วมมืออย่างมาก ทั้งนี้ชาวบ้านกลัวว่าจะเป็นการอันหนึ่งที่จะมายึดที่ดินไป

จะเห็นว่าการที่นักพัฒนาจะเข้าสู่ชุมชน ชาวบ้านก็ไม่มี การต่อสู้เพื่อแก้ปัญหาของตนเองอยู่ตลอดเวลา แต่การแก้ปัญหาจะออกมาในลักษณะต่างคนต่างทำตามกำลังความสามารถของตน ไม่ได้คิดถึงปัญหาที่แต่ละคนประสบร่วมกัน แต่อย่างไรก็ตามก็ยังมียุทธศาสตร์หนึ่งภายในหมู่บ้าน คือ ครู และผู้นำที่ได้พยายามจะแก้ปัญหาในชุมชน โดยพยายามจะสร้างจุดยึดมั่นร่วมกันในชุมชน คือการสร้างวัดเพื่อสร้างความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันภายในชุมชน อันจะนำไปสู่การกระทำการสิ่งอื่นที่จะเป็นประโยชน์ต่อหมู่บ้านร่วมกัน แม้ว่าการสร้างวัดจะไม่สำเร็จตามเป้าหมายก็ตาม แต่ครูและผู้นำได้สร้างความศรัทธาเชื่อถือให้แก่ชาวบ้าน จนกระทั่งเมื่อนักพัฒนาได้เข้าสู่ชุมชนในปี พ.ศ. ๒๕๒๒ ได้เห็นความกระตือรือร้น ของชาวบ้านในการแก้ปัญหาของตัวเอง และได้เห็นจุดร่วมกันของชุมชน จึงมีความคิดว่าชุมชนเองก็มีพลังที่ต้องการ จะพัฒนาโดยเฉพาะถ้า เริ่มต้นจากจุดร่วมกันของชาวบ้านคือ ผู้นำชุมชน และครู ก่อนหน้านั้นจะเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี ดังนั้นนักพัฒนาจึง เริ่มงานในหมู่บ้าน โดยพยายามจะกระตุ้นผลักดันให้ผู้นำและครู เข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาโดยที่นักพัฒนาจะมีบทบาทในคําต่าง ๆ ที่พอสรุปได้ดังนี้

๑. บทบาทในการปรับตัว (Adaptation) นักพัฒนาจะพยายามทำคนให้เข้ากับชาวบ้าน สร้างความไว้วางใจให้กับชาวบ้าน ศึกษาสภาพทางธรรมและทางสังคมของชุมชน เพื่อนำมาใช้ในการพัฒนา การสร้างความไว้วางใจกับชาวบ้าน นักพัฒนาจะกระทำผ่านกลุ่มผู้นำ (ไคแก่ ครู ผู้ใหญ่บ้านและผู้นำชุมชนบางกลุ่ม) ซึ่งเป็นที่เคารพนับถือของชาวบ้าน และไคคนหาตัวบุคคลที่ชาวบ้านเคารพนับถือ และเป็นบุคคลที่พร้อมจะเสียสละในการพัฒนาหมู่บ้าน เพื่อจะนำมาเป็นแกนในการพัฒนาหมู่บ้าน กลุ่มเหล่านี้เป็นจุดเริ่มต้นในการขยายความคิดในการทำงานให้กับชาวบ้าน นอกจากนี้ นักพัฒนายังไคพยายามทำประโยชน์ให้กับชาวบ้าน เช่น การช่วยสอนหนังสือให้เด็ก จนในที่สุดชาวบ้านมีความไว้วางใจในตัวนักพัฒนา

การศึกษาสภาพชุมชนก็เป็นสิ่งสำคัญ นักพัฒนาไคเริ่มบทบาทของตนเองในการศึกษาชุมชน โดยใช้ทั้งแบบสอบถามและใช้เวลาคลุกคลีอยู่กับชาวบ้านเป็นเวลานาน จนทำให้เข้าใจสภาพความเป็นไป สภาพปัญหาภายในชุมชนไคเป็นอย่างดี จนสามารถเริ่มงานพัฒนาไคถูกจุด

๒. บทบาทในฐานะผู้กระตุก (Agitator) นักพัฒนามีบทบาทในการเป็นผู้กระตุกผลักดันให้ชาวบ้านคิดถึงปัญหาในหมู่บ้าน และแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกัน นอกจากนั้นแล้วไคมีการเสนอแนวทางต่าง ๆ และยังเป็นผู้ชี้ถึงปัญหาอุปสรรคและผลประโยชน์ที่จะไคได้ในแต่ละแนวทางที่ชาวบ้านอาจคิดไม่ถึง เช่นในระยะแรก นักพัฒนาจะหยิบยกประเด็นปัญหาต่าง ๆ ขึ้นมา เป็นหัวข้อในการสนทนากับกลุ่มสนทนาของชาวบ้าน แล้วจะเป็นผู้ชี้แนะถึงแนวทางในการแก้ไขปัญหานั้น ในระยะแรกคิดแก้ไขเรื่องความยากจน โดยสามารถผลักดันให้เกิด "โครงการ เพาะปลูกพืชเพื่อการศึกษา" แคล้มเหลวเพราะสภาพทางเศรษฐกิจตกต่ำ แต่อย่างไรก็ตาม ก็ยังมีกลุ่มแกนนำที่มีพลังในการคิดที่จะพัฒนาขึ้นในชุมชนจนในที่สุดสามารถสร้างกลุ่มธนาคารข้าว ธนาคารควาย และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการพัฒนาซึ่งกลายมาเป็นกลุ่มแกนนำในการพัฒนาของชุมชนในปัจจุบัน

๓. บทบาทในการระดมทรัพยากร (Resource Mobiliser) เมื่อกระตุกให้ชาวบ้านคิดถึงปัญหาและแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันแล้ว เมื่อชาวบ้านตัดสินใจเลือกแนวทางแก้ไขปัญหาร่วมกันแล้ว เมื่อชาวบ้านตัดสินใจเลือกแนวทางหนึ่งแนวทางไค

นักพัฒนาจะมีหน้าที่ระดมทรัพยากรในท้องถิ่นทั้งแรงงานและทุนทรัพย์ และนำทรัพยากรภายนอกที่ชาวบ้านยังไม่ทราบและไม่รู้จักใช้ มาแจ้งให้ชาวบ้านทราบและแนะนำวิธีที่จะนำทรัพยากรเหล่านั้นมาใช้ เช่น หลังจากที่ชาวบ้านเลือกวิถีในการแก้ปัญหาไม่ว่าจะเป็นโครงการเพาะปลูกพืชเพื่อการศึกษาและธนาคารข้าว ธนาคารควาย และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการพัฒนา นักพัฒนาจะพยายามทำให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนร่วมในการทำกิจกรรมนั้น ๆ เช่นร่วมแสดงความคิดเห็น ร่วมสละทรัพยากร และนักพัฒนาจะเสริมโดยการจัดอบรมให้ความรู้ชื้อทุนจากภายนอก และการพาไปทัศนศึกษา เป็นต้น ซึ่งบทบาทนี้ทำให้อิทธิพลต่าง ๆ ชาวบ้านมีความรู้สึกของความเป็นเจ้าของ และมีความมั่นใจว่าจะสามารถพัฒนาหมู่บ้านต่อไปได้ด้วยตัวเอง

๔. บทบาทในการเป็นผู้ประสานงาน (Coordinator) นักพัฒนาจะมีบทบาทในการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งของรัฐและเอกชน เพื่อให้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ไขปัญหาชุมชน การติดต่อประสานงานของนักพัฒนา ก่อประโยชน์ให้กับชาวบ้านหลายประการ คือ

๑. การได้รับความรู้ทางวิชาการ
๒. การได้รับความช่วยเหลือในค่านปัจจัยต่าง ๆ
๓. การได้รับความสะดวกและการชี้แนะในการทำงาน
๔. การเผยแพร่ข่าวสารและการทำงานของชุมชน

จากบทบาท ๔ ด้านของนักพัฒนาดังกล่าวประกอบกับความร่วมมือของผู้นำในชุมชน ได้มีผลผลักดันให้ชาวบ้านได้เข้ามามีส่วนร่วมในการแก้ปัญหาของตนเอง จากสภาพที่ต่างคนต่างอยู่กลายมา เป็นร่วมมือกันสนใจทุกข์สุขซึ่งกันและกัน โดยเฉพาะปัญหาเรื่องการทำมาหากินของหมู่บ้าน ชาวบ้านได้เริ่มต้นหันหน้ามาปรึกษาหารือกัน และร่วมกันคิดหาวิธีการแก้ไขด้วยตนเอง โดยมีนักพัฒนาคอยกระตุ้นส่งเสริมอยู่ จนในที่สุดชาวบ้านสามารถสร้างกลุ่มแกนนำในการพัฒนา คือ ธนาคารข้าว ธนาคารควาย และกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการพัฒนาขึ้นในหมู่บ้าน ซึ่งกลุ่มเหล่านี้สามารถสร้างการยอมรับและระดมความร่วมมือของประชาชน เข้ามามีส่วนร่วมในการก่อการและดำเนินงานตั้งแต่

เริ่มต้นตลอดทั้งขบวนการ ชาวบ้านมีความเข้าใจในกลุ่มทั้ง ๓ และมีความรู้สึกผูกพัน และเป็นเจ้าของ รวมทั้งให้ความร่วมมือในการดำเนินการเป็นอย่างดี จะเห็นได้จาก เช่นในกรณีของธนาคารข้าว ชาวบ้านจะนำข้าวมาฝากตามกำลังทางเศรษฐกิจของตน รวมถึงการพยายามร่วมมือกันคิดที่จะสร้างยุ้งฉางสำหรับเก็บข้าว หรือกรณีกลุ่มออมทรัพย์ ชาวบ้านก็จะมา เข้าร่วมเป็นสมาชิก เพื่อสะสมเงินไว้ช่วยเหลือกันภายในชุมชน เป็นต้น นอกจากนี้ยังสามารถตกลงสร้างกฎเกณฑ์ร่วมกันได้ และทุกคนก็มีความเคารพในกติกา ที่ร่วมกันสร้าง เช่น ในกรณีธนาคารข้าว เวลามาข้าวที่ถูกแล้วกับมาคืน ก็มีใ้ถือความ ยุ่งยากแก่กรรมการ หรือการกู้ยืมเงินจากกลุ่มออมทรัพย์ ก็จะสามารถใช้คืน และทำให้ กลุ่มสามารถระดมเงินคืน ไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นแก่กลุ่มต่อไป สมาชิกธนาคารควาย ก็เช่นกัน เมื่อนำควายไปเลี้ยง เมื่อไ้ลูกแล้วก็จะส่งควายคืน เพื่อหมุนเวียนให้คนอื่น ใช้ต่อไปได้ อาจกล่าวได้ว่ากลุ่มทั้ง ๓ สามารถเป็นจุดรวมของชาวบ้านในการพัฒนา หมู่บ้าน กล่าวอีกอย่างหนึ่งก็คือ ชาวบ้านสามารถเข้ามามีส่วนร่วมในขั้นตอนต่าง ๆ ของการพัฒนา คือ

๑. มีส่วนร่วมในการ ค้นหาปัญหาวิเคราะห์สาเหตุ พิจารณาแนวทางแก้ไข
๒. มีส่วนร่วมในการ ตัดสินใจ เล็กแนวทางแก้ไข และวางโครงการแก้ปัญหา
๓. มีส่วนร่วมปฏิบัติต่อควมโครงการที่วางไว้
๔. มีส่วนร่วมในการ รับผลประโยชน์ที่ได้จากโครงการ
๕. มีส่วนร่วมในการ ประเมินผลโครงการ

บทบาทการทำงานขององค์กรพัฒนาเอกชนดังกล่าว นอกจากจะทำให้เกิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนา สามารถแก้ปัญหาและสนองความต้องการ ของชาวบ้านอย่างตรงเป้าหมายแล้ว กลุ่มแกนนำที่ถูกผลักดันขึ้นมาแก้ปัญหา นั้น ยังได้ กลายเป็นสถาบันของชุมชน ที่สามารถแสดงบทบาทในการแก้ปัญหาทั้ง เฉพาะหน้าและ ระยะยาวของชุมชนได้ จนเป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน อีกทั้งยังแสดงบทบาทในการ เป็นตัวนำการ เปลี่ยนแปลงในชุมชน ผลักดันให้เกิดกิจกรรมใหม่ เพื่อตอบสนองความ ต้องการของชุมชน จนทำให้เห็นศักยภาพของชุมชนในอันจะดำรงอยู่ได้และสามารถแก้ ปัญหาของตนเองได้ในอนาคต

ดังนั้นจึงอาจสรุปได้ว่า การที่องค์กรภายนอกจะเข้าไปทำงานในชุมชนนั้นควรจะต้องศึกษาถึงพื้นฐานความเป็นมา และศักยภาพในการพัฒนาภายในชุมชนก่อน และควรจะเริ่มค้นตรงจุดนั้น โดยที่นักพัฒนาจะมีบทบาทเป็นเพียงผู้กระตุ้นส่งเสริมประสานงานเท่านั้น ไม่ใช่ไปลงมือทำทุกอย่างเอง การทำงานในชุมชนจึงจะประสบผลสำเร็จได้

แต่อย่างไรก็ตาม แม้ว่าจะเกิดการระดมทุนการพัฒนาที่ประชาชนมีส่วนร่วม เกิดกลุ่มแกนนำที่กลายเป็นสถาบันของชุมชนที่มีศักยภาพในการพัฒนาขึ้น ภายในชุมชนแล้วก็ตาม เมื่อพิจารณาถึงจำนวนชาวบ้านที่เข้าร่วมโครงการแล้วจะน้อยกว่าผู้ไม่เข้าร่วม แต่ดีจะเป็นชาวบ้านกลุ่มน้อย คือประมาณ ๔๒ ครัวเรือนจาก ๑๑๕ ครัวเรือน แต่ก็ เป็นกลุ่มที่เข้าใจในปัญหาหมู่บ้าน เข้าร่วมกันพัฒนาหมู่บ้านอย่างจริงจังและมีจิตสำนึกไม่ใช่ทำไป โดยการถูกบังคับหรือถูกกำหนดกฎเกณฑ์ และกลุ่มดังกล่าวก็ไ้ตั้งความหวังที่จะขยายความคิดเกี่ยวกับการพัฒนาดังกล่าวไปให้ชาวบ้านกลุ่มอื่นที่ยังไม่มีความเข้าใจให้ได้เข้าใจ และหันมาร่วมมือกันพัฒนาประเทศต่อไป

สำหรับกลุ่มชาวบ้านที่ยังไม่เข้าร่วมในการพัฒนาหมู่บ้านนี้ ผู้วิจัยได้พบว่าเป็นผลเนื่องมาจากซึ่กจำกัดหลายประการ และมีซึ่กจำกัดที่เกินซึ่ก ๓ ประการคือ

๑. ซึ่กจำกัดที่เกี่ยวกับลักษณะทางกายภาพของชุมชน เนื่องจากการตั้งบ้านเรือนที่กระจัดกระจายไม่เกาะกลุ่มกัน ทำให้ยากต่อการพัฒนาและรับรู้ข่าวสารของชาวบ้าน ซึ่งเรื่องนี้นักพัฒนาเองก็พยายามแก้ไขโดยพยายามเข้าไปให้ถึงชาวบ้านไม่ว่าจะอยู่แห่งใด และพยายามหาแหล่งชุมชนที่เป็นศูนย์รวมของชาวบ้าน นอกจากนี้ยังกระตุ้นให้ผู้นำในหมู่บ้านตระหนักในเรื่องนี้ และพยายามแก้ไขโดยการกระจายอำนาจรับผิดชอบกลุ่มบ้านเป็นกลุ่ม ๆ ซึ่งในอนาคตคาดว่าปัญหาดังกล่าวจะลดน้อยลง

๒. ซึ่กจำกัดเกี่ยวกับการบริหารโครงการ ที่ขาดการกระจายอำนาจการทำงานไปกระจุ่กที่คนกลุ่มเดียว ซึ่งถึงแม้ว่าจะมีความหวังก็คือหมู่บ้านอย่างแท้จริง แต่ก็มีผลทำให้ชาวบ้านกลุ่มอื่น มองว่ามีการเล่นพรรคเล่นพวก ซึ่งเรื่องนี้นักพัฒนาที่คิดที่จะแก้ไขโดยพยายามกระตุ้นให้ชาวบ้านเข้ามามีส่วนในการ เลือกตั้งตัวแทนในการทำงาน

พยายามชี้แจงถึงลักษณะของบุคคลที่จะมา เป็นตัวแทนที่ดีในการทำงานให้ชมชุมชน ให้ชาวบ้านไค้ทราบ

๓. ชี้แจงเกี่ยวกับการขาดแคลนทรัพยากรทั้งในแง่ของวัสดุและวิชาความรู้ ในการดำเนินการกลุ่มให้ก้าวหน้า ซึ่งมีผลทำให้ชาวบ้านขาดความมั่นใจว่า กลุ่มดังกล่าว จะสามารถดำเนินงานต่อไปได้หรือไม่ ซึ่งเรื่องนี้นักพัฒนาที่ดำเนินการแก้ไขโดยการ พยายามสร้างเสริมความรู้แก่ชุมชนในค้ำข้าง โดยการจัดเป็นอบรม พาไปทัศนศึกษา จัดให้มีการอภิปรายและ เปลี่ยนความรู้ประสบการณ์ระหว่างคนชมชนกับคนในชุมชนที่มีการ พัฒนาแล้วในที่อื่น นอกจากนี้ก็ได้พยายามระดมหาทรัพยากรจากแหล่งต่าง ๆ ทั้งภายใน และภายนอกชุมชนมาช่วยเหลือ ซึ่งคาดว่าต่อไปปัญหาในค้ำนี้ก็จะลดน้อยลง

ข้อเสนอแนะ

จากการวิจัยค้นคว้าในระยะเวลาอันสั้นนี้ สามารถได้ข้อคิดซึ่งอาจมีข้อจำกัดบ้าง บางประการ แต่ผู้วิจัยคิดว่าก็พอจะ เสนอแนะเป็นแนวทางเพื่อประกอบการพิจารณา และ แก้ปัญหาดังกล่าว ต่อหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องหรือให้ความสนใจต่อโครงการ ดังนี้

๑. ข้อเสนอแนะต่อองค์กรพัฒนาเอกชน เจ้าของโครงการโดยเฉพาะตัวนักพัฒนาเอง ในกรณีที่นักพัฒนาได้ถอนตัวจากชุมชนแล้วก็ควร จะหาทางให้มีการติดตามผลเป็นระยะ ๆ โดยตัวนักพัฒนาเองหรืออาจจะหาวิธีการให้เป็นไปโดย หน่วยงานของราชการ หรือ หน่วยงานทางค้ำวิชาการ เพื่อให้ได้ความก้าวหน้าของชุมชน และสามารถคอยเสริม ในสิ่งที่จำเป็นแก่ชุมชน

๒. ข้อเสนอแนะต่อกลุ่มองค์กรประชาชนเอง องค์กรประชาชนน่าจะมีการ ปรับปรุงในค้ำการทำงานดังนี้

๒.๑ ในค้ำการบริหาร ควรจะมีการกระจายอำนาจมากกว่าที่เป็นและ ควร เปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้เข้าร่วมในการอบรมมากกว่าที่จะให้ผู้นำเพียงไม่กี่คน ไปรับ เอาความรู้มา เผยแพร่

๒.๒ ระบบการศึกษาค้นคว้า ก็ควรจะทำอย่างจริงจัง ใช้มาตรการ
ที่เด็ดขาด

๒.๓ ควรมีการแสวงหาความรู้เพิ่มเติมโดยการขอความช่วยเหลือ
จากหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมาให้ความรู้ในเชิงวิชาการ เพื่อจะได้ปรับปรุงการทำงาน
ให้ดียิ่งขึ้น

๓. ข้อเสนอแนะต่อกับนักวิชาการ นักศึกษาในระดับปริญญาโทหรือหน่วยงานวิจัย
ที่สนใจงานด้านนี้ ควรจะได้มีการศึกษาในเรื่องดังกล่าวในแง่มุมต่าง ๆ เพื่อจะนำผล
การศึกษามาใช้ประโยชน์อย่างแท้จริง และในที่นี้ผู้วิจัยใคร่ขอเสนอ ให้มีการศึกษา
ในเนื้อหาเกี่ยวกับเรื่อง "ปัญหาอุปสรรคในการประสานงานระหว่างองค์กรพัฒนาเอกชน
กับองค์กรพัฒนาของรัฐบาลที่มีการทำงานในพื้นที่เดียวกัน" ทั้งนี้เพราะจากการศึกษา
ในครั้งนีทำให้ผู้วิจัยได้เห็นว่าการพัฒนาชุมชน ชนบทนั้น นอกจากจะมีหน่วยงานเอกชน
ลงไปทำมากมายแล้ว หน่วยงานของรัฐก็เร่งพัฒนาในค่านนี้เช่นกัน แต่ทั้งหน่วยงาน
เอกชนและของรัฐยังขาดจุก่วมกันในการทำงาน แม้ว่าบางที่จะทำในท้องที่เดียวกัน
ก็ตาม ดังนั้นผู้วิจัยจึงอยากให้มีการศึกษาในหัวข้อดังกล่าว เพื่อผลการศึกษาจะเป็น
ประโยชน์ต่อการพัฒนามากขึ้น

ศูนย์วิทยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย